

персонажами після марних спроб зрушити віз, або запропонувати дітям вигадати подальший розвиток сюжету, який призведе до об'єднання їхніх зусиль. У ході такої роботи учні не лише вибудовують причиново-наслідкові ланцюжки взаємодії, а й за умови розігрування створених сюжетів відчують і проживають певні психологічні стани. Тим самим школярі на основі емоційно-когнітивного вживання в текст ролі обирають для себе за певним стилем і моделлю поведінки, осмислюють власні риси характеру і свідомо розвивають ті, які у соціальних взаємодіях будуть результативними та значущими. Запропоновані уроки, на нашу думку, доречно проводити з учнями середнього і старшого шкільного віку, тобто в той період дозрівання дитини, коли комунікаційні процеси набувають особистісної значущості, а власні психосоціальні ресурси ще недостатньо розвинені. Зміст драматизацій поступово ускладнюється, відсоток соціальної тематики збільшується та набуває ознак соціального театру.

Отже, театральне мистецтво як дидактичний засіб може застосовуватися досить широко й різнопланово у вивченні будь-яких навчальних дисциплін шкільної програми та в ході уроків соціалізації учнів. Особливого контексту набуває цей вид мистецтва в ході художньо-естетичного виховання, де театральне мистецтво стає не засобом навчання, а змістом уроку. Однак слід зазначити, що сьогодні у шкільній системі відсутні уроки театру, на яких діти знайомляться зі специфікою цього виду мистецтва, оволодівають його мовою, через практичну театральну діяльність розкривають свою особистість, набуваючи тілесної та духовної свободи тощо. Театр епізодично представлено у змісті шкільного курсу «Художня культура», але, на

нашу думку, для художньо-естетичного, творчого і психофізичного розвитку дітей засобами театрального мистецтва цього недостатньо. Певною мірою означена проблема вирішується в системі позашкільної освіти в закладах естетичного виховання (школи мистецтв, ДМШ), у центрах дитячої творчості, театральних студіях і гуртках.

Висновок. Отже, можливості застосування театрального мистецтва в системі формування когнітивної, креативної, аксіологічної, психосоціальної та інших сфер особистості дитини досить широкі. Для його здійснення необхідна реалізація таких головних умов: наявність шкільного навчально-вихованого простору, в якому враховано театральний компонент як засіб навчання й виховання; розроблена методика застосування театрального мистецтва в системі навчання, виховання, соціалізації та корекції дітей і молоді; підготовка фахівців, які володіють психолого-педагогічними, акторськими й режисерськими технологіями, знають мову театрального мистецтва і вміють поєднувати все це у практичній роботі. Кожна з визначених умов має самостійне наукове поле, яке на сьогодні потребує детального дослідження та практичної перевірки.

Список джерел:

1. Игра со всех сторон (книга о том, как играют дети и прочие люди): современные исследования, междисциплинарный подход, практические рекомендации, взгляд в будущее [Текст] / [за ред. Е. Жорняк]. – М.: Фонд науч. исследований «Прагматика культуры», 2003. – 431 с.
2. Театральные технологии в школьной дидактике: История возникновения и развития социогривой педагогики, понятие о драмогерменевтике [Текст] / [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://www.klass-teatr.ru/index.php?section=tt146>.

ПУСТИННИКОВА І.М.,

доцент кафедри загальної фізики та дидактики фізики
Донецького національного університету, кандидат педагогічних наук

СЕМЕНЮК Ю.О.,

студентка 4 курсу фізико-технічного факультету
Донецького національного університету

УДК 371.322.9:53

ПІДВИЩЕННЯ ЗАЦІКАВЛЕНОСТІ УЧНІВ НАВЧАЛЬНИМ МАТЕРІАЛОМ ЗА ДОПОМОГОЮ КОМІКСІВ

У статті розглянуто шляхи зацікавлення учнів навчальним матеріалом при вивченні фізики, подано фрагменти коміксу "Чи греє шуба?" (урок "Теплообмін. Види теплопередачі").

Ключові слова: комікс, теплообмін, підвищення інтересу.

В статье рассмотрены способы использования комиксов в изучении физики, дан фрагмент комикса "Греет ли шуба?" (урок "Теплообмен. Виды теплопередачи").

Ключевые слова: комикс, теплообмен, повышение заинтересованности.

The article considers the ways to increase the interest in teaching material during the study of physics, the fragments of comic book titled "Does the fur coat warm up?" (lesson "Heat exchange. Types of heat transfer") are given.

Keywords: comic book, heat exchange, increasing of interest.

Постановка проблеми. Фізика – наука про природу, яка вивчає прості й разом із тим найбільш загальні властивості матеріального світу. Перед учителем у школі стоїть задача стимулювати учнів до більш глибокого і всебічного вивчення предмета, прищепити їм інтерес до занять фізикою. Необхідно старанно продумати не лише зміст, але й форми проведення уроку. Він повинен бути живим і захоплюючим, але й водночас цікавий не повинна приховати головного – пізнавальної цінності уроку. Один із шляхів – використання ілюстрованого матеріалу, який доступно та творчо би пояснив, спираючись на знання учнів, цікаві питання та явища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У педагогіці наочність завжди вважалася й вважається найважливішим принципом навчання, фундаментом для здійснення всебічного розвитку особистості. Цей принцип навчання був уперше сформульований Я.О.Коменським і в подальшому розвинутий І.Г.Песталоцці, К.Д.Ушинським та іншими педагогами. Психологічні дослідження, що присвячувались використанню різноманітних засобів наочності, проводилися Л.В.Занковим, І.М.Соловйовим, Ж.І.Шиф, Б.І.Пінським, В.Г.Петровою та іншими.

Особливо слід відзначити, що наочність використаних навчальних матеріалів є одним із найважливіших елементів будь-якого навчального процесу з різних наук. Доведено, що за допомогою зору дитина засвоює 70% інформації. На думку Я.О.Коменського, принцип наочності є "золотим правилом дидактики", котре вимагає поєднувати наочність та розумові дії, наочність та текст. Наочність у розумінні вченого стає вирішальним фактором засвоєння навчального матеріалу. Причому шкідливим є як недостатнє, так і надлишкове використання засобів наочності: їх недостатнє використання веде до формальності знань, а надлишок може пригальмувати розвиток логічного мислення та уявлення [4].

Фізика – одна з найважливіших наук у школі, бо вона допомагає учням збагнути навколишній світ, замислюватися над явищами та бути більш уважними, кмітливими, спостережливими. Треба щоб учень став активним учасником уроку та з цікавістю розв'язував завдання, які пропонує вчитель. Для цього необхідно якомога щільніше пов'язати матеріал, що вивчають на уроках, з тим, що відбувається в житті. Ці зв'язки можна проілюструвати за допомогою коміксів. Комікси (мальовані історії) – це дуже цікавий напрямок мистецтва й масової культури, який постійно розвивається, з величезною різноманітністю жанрів і стилів.

Комікси з фізики можуть містити в собі цікаві явища та ситуації, що дозволяє здивувати учнів, а

це призводить до суттєвого підвищення зацікавленості предметом. Потім ця зацікавленість переросте в допитливість. Комікс – це єдність розповідного тексту та візуальної дії. Найчастіше пряма мова в коміксі передається за допомогою філактера – "словесної бульки", яка "видувається" з вуст персонажа. В середині якої міститься скорочена (комікс не багатослівний) пряма мова, репліка, звернена до партнера. За своєю природою комікс діалогічний, йому притаманна парність героїв, він тяжіє до драматургічного принципу. Слова автора іноді поміщають над або під кадрами коміксу. Малюнок у коміксі має деяку частку умовності. Він спрощується для швидкості малювання і зручності сприйняття та ідентифікації читача з персонажем. Комікси можуть бути будь-якими й за літературним жанром, і за стилем малювання. У вигляді коміксів адаптують навіть твори класиків літератури. Але історично склалося, що найпоширеніші жанри коміксу – пригоди та карикатура. Цей стереотип довго псував репутацію коміксів. Зараз комікси знову привертають увагу. В листопаді 2012 року в Києві, на базі Національної академії образотворчого мистецтва і архітектури, відбувся Міжнародний фестиваль мальованих історій, коміксів та манга, в якому взяли участь художники з України, Росії, Франції, Японії, Польщі, Чехії та Швейцарії.

На відміну від України, у культурі Японії комікси відіграють дуже важливу роль, японських дітей навіть у школі навчають малювати історії. Манга (японські комікси) складають близько 30% усієї друкованої продукції країни та читаються незалежно від віку і статі.

У Радянському Союзі випускалося безліч діафільмів. Дехто із представників старшого покоління ще пам'ятає про них. Тут були й історія, і класична література, і казки, і фантастика, і пригоди. Це, по суті, теж комікси, тільки на позитивній півці. Якщо кадри роздрукувати на папері, то вийде справжній комікс. Діафільми малювали чудові художники й писали сценарії талановиті сценаристи.

Критичне ставлення до введення коміксів у систему освіти зародилося в США ще в середині ХХ століття, з початком їх широкого впровадження в якості навчального матеріалу. Українці негативно до коміксів, як засобу освіти, ставилися американські психіатри й педагоги, які вважали, що освітні комікси – не інакше, як злочин проти інтелекту нації, аргументуючи це тим, що деякі діти, які зачитуються коміксами, навіть і не підозрюють про існування літературних оригіналів, на підставі яких ці комікси були створені. Але більшість дослідників вважає, що страшний не комікс, а не увага

дорослої людини до дитини, яка коміксами цікавиться. Якщо дорослий буде уважний до процесу "спілкування" дитини з коміксом, то після коміксів дитина зацікавиться ілюстрованою дитячою книгою, а потім – книгою "дорослою", серйозною і глибокою.

У педагогіці наочність завжди вважалася і вважається найважливішим принципом навчання, фундаментом для здійснення всебічного розвитку особистості. За допомогою зору, як вказувалося вище, дитина засвоює 70% інформації. Наочні посібники є засобом для активізації розумової діяльності та формування чуттєвого образу.

Наочність навчання – це одна з найважливіших умов, що забезпечує успішне формування у школярів усіх форм мислення, є для них джерелом засвоєння об'єктивних наукових знань про довкілля. До того ж не слід забувати, що дітей насамперед цікавлять ілюстрації. Їм дуже важливо "побачити" те, про що вони читають. Про це дуже доречно висловила відома Аліса Льюїса Керолла: "Чого варта книжка без малюнків та розмов?"

Важливою умовою дидактично обгрунтованого ілюстрування навчального матеріалу є відповідність змісту ілюстрацій віковим особливостям школярів.

Вивчаючи способи поєднання слова вчителя й наочності в навчальному процесі, Л.В. Занков встановив, що воно (поєднання) може відбуватися двома шляхами: наочність є джерелом знань (діти здобувають інформацію з наочного зображення), а вчитель за допомогою питань керує спостереженнями учнів: знання про предмет школярі отримують зі слів педагога, ілюстрація лише підтверджує, конкретизує сказане [3]. Відомий психолог експериментально обгрунтував, що засвоєння знань відбувається ефективніше в першому випадку. Отже, на практиці вчитель повинен використовувати перший шлях роботи з наочністю на уроці. Це можна здійснити за допомогою коміксів.

Комікси-книги, що присвячені таким розділам фізики, як механіка та геометрична оптика, були створені Л.Е. Генденштейном, М.Л. Курдюмовим, Є.І. Вишневським, Л.К. Сторожуком [1; 2]. Ці книги виконані в жанрі коміксів і є незвичайним за формою і змістом введенням у механіку та геометричну оптику. Вони є першою спробою випуску масовим накладом коміксів з фізики. Створені у співдружності фізика і художника, вони є новим видом навчальних матеріалів, в яких вдало поєднуються переваги логічного підходу й образного мислення. Кумедні персонажі книги запрошують читача ніби заново відкрити закони фізики, притримуючись історичного ходу розвитку науки. Книги базуються на чудових ілюстраціях. Проте така цікава подача матеріалу

не означає елементарності змісту. Наочність і цікавість викладу в поєднанні з науковим підходом дозволяють рекомендувати ці книги великим і маленьким читачам, які бажають вивчати або згадати фізику, весь час усміхаючись.

Постановка завдання. Для тих учнів, які ще серйозно не цікавляться фізикою та пасивні стосовно неї, комікси можуть бути першим кроком на шляху до зацікавленості предметом.

Ситуації, що там представлені, неодноразово траплялися у житті кожного з дітлахів. Не винятком буде й те, що, читаючи комікс, учень може "впізнати" себе. Пояснення побутових та природних явищ у коміксах дадуть відповіді на деякі з питань, що завжди виникають у школярів.

Виклад основного матеріалу. Комікси – це творчо оформлений наочний посібник, який є допоміжним засобом у розумінні матеріалу, що вивчається. На початку вивчення курсу фізики багатьом учням здається, що фізика – надто важка, нецікава, суто "теоретична" наука, яка існує окремо від буденного життя та аж ніяк не має практичного значення в побуті.



Рис.1

Головна задача цього наочного посібника – пояснити явища та зацікавити школяра. Проте слід стежити за тим, щоб комікси не робили з науки забавку. Треба привити дитині цікавість та розуміння того, що фізика – дуже глибока наука. Комікс, відтворюючи реальні життєві ситуації, може наблизити навчання до життя, допомогти дітям зрозуміти сенс навчальної діяльності. Деякі учні не розуміють, навіщо вони вивчають алгебру, географію, фізику, не бачать сенсу наукових знань, тих понять, явищ, законів, що вчителі намагаються донести до них. А комікси своїми яскравими картинками, не обтяженими деталями, місткими словами та органічною динамікою можуть зацікавити дитину.

Комікси можуть охоплювати найрізноманітніші теми з фізики та пояснювати будь-яке явище. Хоча наочне зображення не може замінити текст та стати самостійним носієм інформації, але воно може привернути увагу учнів, зацікавити їх. Ілюстрація для дітей є важливим джерелом знань, а вдало виконаний малюнок може бути інформативнішим, ніж словесний опис об'єкта. На нашу думку, комікси

повинні доповнюватися текстом (детальним описом ситуацій, які зображено в коміксах), оскільки фізична сутність явищ не може бути докладно подана в коміксі.

Комікси є допоміжним засобом у розумінні матеріалу, що вивчається. Важливою задачею коміксів є наочна демонстрація учням того великого значення, що має наука фізика в житті, та як багато відповідей на повсякденні питання знайдуть для себе малі "чомучки", вивчаючи її. Комікси повинні викликати здивування й потребу звернутися до відповідного параграфу підручника.

Вашій увазі пропонується комікс, що вміщує цікаві історії (тема "Теплові явища") про трьох



Рис.2

– Зараз і у мене розтане, – сказав Нявчик і побіг у коридор.

Звідти він повернувся з шубою і став у неї загортати морозиво разом з блюдечком. Зробив це Нявчик і чекає. У Гавчика морозиво вже почало



Рис.4



Рис.5

друзів: допитливу й розумну Оксанку, веселого пугуна Нявчика та кумедного товстуна Гавчика.

Чи гріє шуба?

Купила Оксанка друзям морозиво (рис. 1), та, знаючи, що у них часто буває ангіна, каже:

– Прийдемо додому, розтане морозиво, тоді його і з'їмо.

Прийшли додому, поклав Гавчик морозиво на блюдечко і став чекати, коли воно розтане. Нявчик теж поклав своє морозиво на блюдечко й теж чекає (рис. 2).

– У мене вже починає танути! – каже Гавчик (рис. 3).



Рис.3

танути. Сидить він і злизує морозиво, що розтануло, з блюдечка. Розгорнув Нявчик своє морозиво, а воно яким було, таким і залишилося (рис. 4). Ще почекав Нявчик. Гавчик уже їсть, оскільки у нього майже все морозиво розтануло, а у Нявчика в шубі воно й не думає танути. Побіг Нявчик у коридор і приніс ще одну шубу. Загорнув він своє морозиво у дві шуби і знову чекає. Гавчику стало шкода друга, він і каже:

– Їж моє, поки у тебе не розтануло.

– Ні, не треба, – відповідає Нявчик.

Минуло ще трохи часу, розгорнули обидві шуби, а з морозивом знову нічого не сталося.

– Дивно, – каже Гавчик, – чому в шубі морозиво не тане?

Оксанка в цей час стояла біля електричної плити. Підняла вона руку над гарячою плитою й каже:

– Що треба зробити, щоб руку не пекло?

– Прибрати її чимдалі, – відповів Нявчик.

– Загородити її чим-небудь від тепла, – додав Гавчик, а сам зняв дошку, на якій хліб ріжуть, і тримає її над плитою так, щоб дошка опинилася між плитою й Оксанчиною рукою – тепло від плити через дошку не проходить, ось Оксанці й не пече руку (рис. 5).

Нявчик подивився на це, збігав у передпокій і надів рукавицю. Тримає він лапку над плитою, а її не пече.

– Мені теж не пече, – каже Нявчик.

– Отже, рукавиця не гріє...

– ...а затримує тепло, не пропускає його до лапки... (рис. 6)

– Правильно, – відповідає Оксанка, – так що ж вийшло у тебе з морозивом у шубі?

Нявчик подумав і відповідає:



Рис.6

– Я зрозумів! Щоб морозиво не розтануло, йому повинно стати холодно, – каже Гавчик. – Давайте ввімкнемо вентилятор!

– Ні! – зупинила Оксанка Гавчика, – це не означає, що, якщо нам від вентилятора холодно, то холодно буде й морозиву. Потік повітря від вентилятора буде уносити холодне повітря, що



Рис.8

– Між іншим, шуби бувають не лише з хутра, але й зі скла, – сказала Оксанка, наливаючи собі чай, а Гавчику та Нявчику молоко.

Почувши ці слова, Нявчик широко розплющив очі від здивування (рис. 10).

– Пам'ятаєте, ми з вами ходили в похід до лісу? І брали з собою термос із чаєм, – як ні в чому не бувало продовжувала Оксанка, – стінки у



Рис.10

Висновки. Однією з ефективних форм зацікавлення учнів новим матеріалом є ілюстрований матеріал, або комікси. Вони є засобом для активізації розумової діяльності та формування чуттєвого образу. Саме чуттєвий образ, сформований на основі наочного посібника (а не сам посібник), виявляється головним у навчанні.

Організація у школі занять з використанням коміксів є дуже рідко застосовуваною формою

– Коли я морозиво сховав, шуба перестала пропускати до нього кімнатне тепло, і від цього в шубі стало холодно, ось морозиво й не розтануло (рис. 7).



Рис.7

оточує морозиво, і морозиво буде танути швидше. Тобто вентилятор "допоможе" морозиву розтанути. А навіщо людина в мороз шубу надіває? (рис. 8)

– Людина вийшла з будинку, їй жарко, а шуба не випускає тепло на вулицю, ось людина й не мерзне (рис. 9).



Рис.9

термоса подвійні, і між ними порожнеча, а через порожнечу тепло погано проходить. А ще шуби бувають з дерева й каменю.

– Це стіни у будинків, – здогадався Гавчик, – вони теж не випускають тепло на вулицю.

Поки вони розмовляли, морозиво у Нявчика розтануло (рис. 11).



Рис.11

урочної та позаурочної роботи. Але ж у підготовці коміксів може брати активну участь велика кількість учнів. Найрезультативнішим застосуванням коміксів можна вважати розглядання їх на гурткових заняттях. Причому ідеї створення та самі теми можуть пропонувати учні.

Список джерел:

- 1 Генденштейн, Л.Э. О свете в цвете. Оптика. Выпуск 1. Отражение / Л.Э. Генденштейн,

- Л.К. Сторожук. – М.: Мир, 1991. – 48 с.
- 2 Генденштейн, Л.Э. Открываем законы физики. Механика / Л.Э. Генденштейн, М.Л. Курдюмов, Е.И. Вишнеvский. – М.: Мир, 1992. – 265 с.
- 3 Горпинюк, В.П. Ілюстративний матеріал підручника як складова його структури [Текст] / В.П. Горпинюк // Педагогіка і психологія. – 1995. – № 1. – С. 54-62.
- 4 Коменский, Я.А. Избранные педагогические сочинения [Текст] / Я.А.Коменский. – М.: Педагогика, 1982. – 160 с.

КОЖЕВНИКОВ В.М.,

завідувач кафедри загальної психології та педагогіки
Макіївського економіко-гуманітарного інституту,
кандидат педагогічних наук, доцент,
член-кореспондент Міжнародної академії педагогічних наук

УДК 378: 159.9 – 051

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ТА ПРАКТИЧНІ ОСНОВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ПРОФІЛЬНОЇ ШКОЛИ І ВИЩОГО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ

У статті розкриваються філософські, психолого-педагогічні, дидактичні, соціально- економічні, здоров'язберігаючі, організаційно-управлінські складові цілісного забезпечення наступності профільної школи й вищого навчального закладу.

Ключові слова: цілісне забезпечення наступності; концептуальна-прогностична модель цілісного забезпечення наступності; моніторинг ефективності цілісного забезпечення наступності.

В статье раскрываются философские, психолого-педагогические, дидактические, социально-экономические, здоровьесохраняющие, организационно-управленческие составляющие целостного обеспечения преемственности профильной школы и высшего учебного заведения.

Ключевые слова: целостное обеспечение преемственности; концептуально-прогностическая модель целостного обеспечения преемственности; мониторинг эффективности целостного обеспечения преемственности.

The article reveals philosophical, psychological and pedagogical, didactic, social and economic, health-preserving, organizational and management components of holistic ensuring continuity of profiled school and higher education institution.

Key words: holistic ensuring continuity, conceptual and predicative model of holistic ensuring continuity, monitoring of the effectiveness of holistic ensuring continuity.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасний етап суспільно-економічного розвитку України відзначається кардинальними змінами, що відбуваються в суспільстві, які пов'язані з інтеграцією в міжнародний освітній простір, висувають нові завдання сучасній системі освіти, а тому зумовлюють необхідність пошуку інноваційного здійснення взаємодії між профільною школою та вищим навчальним закладом, завданням яких є забезпечення послідовної й неперервної, розвиваючої допрофесійної підготовки старшокласників і професійної підготовки їх як студентів. За сучасних умов важливого значення набувають питання пошуку нових можливостей у забезпеченні головних принципів освіти – наступності й неперервності.

Проблемою дослідження є розв'язання цілісного забезпечення наступності як об'єктивно реального механізму системно-функціонального взаємозв'язку педагогічного процесу профільної школи та вищого навчального закладу, коли створюються найбільш сприятливі умови

неперервності та підвищення якості освіти на всіх рівнях: організаційно-управлінська діяльність керівників (адміністративний); учителів і викладачів (науково-методичний) та в самоорганізації (самоуправлінні) старшокласників як майбутніх студентів. Саме наступність виступає сьогодні майже не дослідженим (ефективним) засобом особистісного розвитку всіх суб'єктів освітнього процесу, становлення сучасного компетентного фахівця-професіонала.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми й на які спирається автор. Аналіз науково-методичної літератури й сучасного практичного досвіду показує, що проблема цілісного забезпечення наступності профільної школи та вищого навчального закладу потребує дослідження. Найбільш вагомим попереднім дослідженням наступності вищої і середньої школи слід вважати роботи С.Годника.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблем, яким присвячується означена стаття. Актуальним є розкриття та наукове обґрунтування складових цілісного